

SVOBODA

PRAVIČNOST

MIR

BOJEVNIK

Leto IV., št. 9

V Ljubljani, dne 15. septembra 1934.

Cena Din 1.—

Tov. biv. voj. kurat Franc Bonač je pri cerkvenem govoru na Brezjah 15. agusta t. l. govoril tole:

Gospod Jezus je šel v shodnico in je učil. In bil je tam človek. Čigar desna roka je bila suha. Pismouki in farizeji so pazili, če bo ozdravil v soboto, da bi kaj našli, česar bi ga tožili. On pa je vedel za njih misli, in je rekel možu, ki je imel suho roko: »Vstani in stopi v sredo!« Ta je vstal in stopil. Jezus jim je rekel: »Vprašam vas, če se sme v soboto dobro storiti ali hudo storiti, življenje rešiti ali pogubiti?« In ozrl se je po vseh naokoli ter mu rekel: »Stegni roko!« Ta jo je stegnil in roka je ozdravela. Te pa je prevzela nespamet in so se med seboj pogovarjali, kaj bi Jezusu storili. — Menim, dragi tovariši, da noben evangelij ne spada tako kot nalašč k dnevu našega tabora, nego prav ta, ki sem ga ravnokar povedal. Ves svet je dandanes ena strašna rana, ogromna bolnica in norišnica in mnogim, ki bi radi pomagali, ki bi radi reševali, ki bi radi celili rane, se tudi pri nas delajo večasih neverjetne zapreke in so takoj žigosani z najraznovrstnejšimi priimki kot komunisti, boljševiki, punktaši. Ne, skrajni čas je že, da se preneha s takimi metodami, da se enkrat za vselej odstranijo razne kaste privilegiranih in patentiranih domoljubov, ki le edini imajo pravico trkati na svoja prsa, češ, mi, samo mi smo državotvorni in nihče drugi. Ljudstvo, masa tvorimo državo, tvorimo mogočen kader davkoplačevalcev in branilcev naše zemlje, ki nam je draga in sveta, kot punčica očesa. Tudi mi smo dejansko že nešteto krat dokazali, da ljubimo to milo očetnjavo in le izbruh histerizma ali inventar starih ropotarnic je tisto ogabno ločevanje med avstrijskimi in nekdanjimi srbskimi borci, tisto neprestano intrigiranje, klečeplazenje in ovaduštvo. Tovariši! Ko me je nesla pred leti pot med naše westfalske slovenske rudarje, sem zašel tudi v nemško mesto Hallstatt. Obiskal sem Kostnico (Beinhaus) tega mesta. Tam vidiš nagromadene kar cele skladovnice človeških lobanj. Vse so lepo prepleskane s cvetkami, največ z vrniciami in spomničicami; vsaka nosi ime in priimek, datum rojstva in smrti onega, čigar last je bila. Le ena sama — grozen pogled — zeva s praznimi, votlimi očmi v svet brez vsakega napisa, brez datuma, brez cvetke... Pač, nekaj ima na sebi. Ostudna kača se ovija lobanje in zdi se, kot da bi ta kača, pa čeprav samo naslikana, še sedaj bruhala iz sebe otrov, strupene pene in sline... »Irgendwann und irgendjemand hat di Schlange auf diesem Schädel gemalt. Weshalb? Niemand weiss es!« Tako razlaga moj cicerone. Tovariši! Jaz pa mislim, če bi vas vprašal: čigava je bila ta glava, bi zagrmelo iz vaših prs kot plaz s Triglava: »denuncianta, šufta!« Ta madež mora zginiti, pa naj ga je zagrešil pred vojno ali za časa vojne ali ga dandanes zagrešuje kdorkoli... Mi pošteni slovenski bojevniki čistih rok in neomadeževane preteklosti v tem oziru, to neizprosno zahtevamo. Zpomni si dobro to in pravilno zapiši, ti pismouk, ki paziš in poslušaš... Nešteto krat smo na naših zborovanjih poudarjali lojalnost, udanost našemu Kralju in Gospodarju... nešteto krat zabičevali ljubezen do skupne jugoslovanske očetnjave in njenega gorskega bisera, Slovenije. — Pa kaj so dejali nekateri naši zaslepljeni bratje: »Hinavci so, hlinijo se, v resnici so pa najhujši punktaši.« Če bi pa tega ne storili, bi spet padli po nas, češ: »aha, udanostne brzozavke ne pošiljajo, jugoslovanske ljubezni ne poudarjajo itd.... Kakšni rovarji so to...« Tovariši! To so že stari iznucani triki... jaz menim: da smo prepošteni, preponosni, da bi na to odgovarjali. Našemu gospodarju samo to: »Ti nam vladaj, ti nas vodi... Tvoji smo, Ti si naš!...«

Danes smo tu zbrani, premnogi, čijih roke so suhe bodisi, da jih je odbila vojna, bodisi da so brezposelni... Grozen je prav za prav ta naš čas. Primerjal bi ga... ro, naj pove to nemški pesnik: »Ein Mägdlein, schmal, verwachsen, das Köpfchen schief...« Nadaljeval bom po naše in tako tolmačil naš težki čas...

Dekletce bedno in pohabljen
z glavico tožno nagnjeno
se je oplétalo prek ceste.
Pri kalnem se vodnjaku
je hlastno napojilo
in koj nato se zgrúdilo
na kamenitem tlaku...
Nesrečno revico pobral sem pri vodnjaku...
V naročju mojem se je odpočila,
na mojih grudih bridko izsolzila.
In plaho trepetaje vzdihnla globoko:
Očeta, ki smo ga nad vse ljubili,
so v rudokopu kamni razdrobili. —
Oh, mama plākala je dan in noč,
okrog oči ji je žarel krvav obroč...
In ko zibélka se je zopet napolnila
sem v silni bóli bratca mrtvega povila. — —
In kašelj ljut zadušil je sestríco...
Tedaj je mamica prosila, — — —
naj grem — za beračico...

To je naš čas! In zato je pač dvakrat in še več vnebovpijoče, da nekaterniki še ne razumejo toka tega časa in še kopičijo in kopičijo in varajo in kradejo in grabijo. Kaj jim mar plač in obupni boj naših rudarjev, kaj jim mar armade brezposelnih, kaj jim mar nesrečneži... Samo da gre njim dobro... Kaj drugo... Pa ne razumejo, da ravno oni poganjajo ljudi v obup, v boljševizem in anarhijo! Lačen revež docela poživini. Kaj mu je še Bog, morala, domovina, država?... Zato vprašam vas vi pismouki! Smemo mi borci ali ne življenje naše države rešiti — tudi v sobotah? to se pravi, da se vedno in povsod, tudi na svetih prostorih in naših sestankih neustrašeno borimo za to našo preljubo deželo — in tudi kažemo na rane in madeže, ki ji prizadevajo čestokrat taki, ki bi prvi morali celiti te rane in brisati te madeže!... Nešteti izmed nas so dali krvni davek, da bi ta čudovita bajka o Jugoslaviji, o kateri smo sanjali toliko let, se uresničila... pa naj so ta davek plačali v albanskih gorah, ali na kraških skalah, na Kajmačkanu ali ob Soči — in danes spet kličemo: stegni svojo roko, majka Jugoslavija! tisto roko, iz katere so nesrečni sinovi ugrabili toliko dobrega blaga, stegni jo, da bi se ne posušila, ampak ozdravela in nam vsem brez izjeme, kot dobra krušna mati, delila po pravici in reševala našo staro pravdo!

Evangeljski revež s suho roko (patron današnjih brezposelnih) takrat še ni poznal modernih protez in socialnih naprav, zavarovanja itd. Morda je sam samcat, zapuščen razglabljal svoje gorje, ko ni mogel več delati, in je celo prišel na Boga se jeziti. S tovariši so stvar še bolj poglobljali in se zagrizli v neko renčanje, jezo, mrkost. Pa je prišlo na njegova ušesa, da prihaja neki čudodelnik z Nazareta večkrat ob sobotah v sinagogo, kjer revežem oznanja veselo novico o božjem kraljestvu. Šel je tudi on tja. Nemara so ravno takrat molili v shodnici 112. psalm: »Kakor oči hlapcev na roke svojih gospodarjev, tako gledajo naše oči na Gospoda, dokler se nas ne usmili in nam ne odpre svojih rok ter nam dá živeti ob pravem času.« Dobro je bil pogodil mož. Jezus je bil tam, tisti Jezus, ki je bil povedal čudovito priliko o gospo-

darju v vinogradu in o pravilni remuneraciji vsakega dela v onem času, ko je svet poznal le suženjsko delo. Govoril je Jezus o takoj izplačani mezdi, ko se delodajalec direktno sam pogaja z delavci. Ta prilika in encikliki papeža Leona XIII. in Pija XI. so najvažnejši mejniki v kulturni zgodovini socialnega vprašanja.

Gospod Jezus je velel v shodnici možu s suho roko: »Vstani in stopi v sredo! Božjega Učenika so obdajali Farizeji in pismouki kot volkovi jagnje. In tedaj pobara Mojster te zmiže: »Se li sme v soboto dobro storiti ali hudo?« Nekaj hudega imenuje Gospod — to: temu revežu z bolno roko ne pomagati. Mi vsi moramo sodelovati na odličnem državotvornem delu, da pomagamo revežem, invalidom, brezposelnim... da pomagamo poštemim državnim krmilarjem, da bo ljudstvo videlo in razumelo, da imajo vsi, prav vsi dobro voljo pomagati, graditi, snovati... ne pa rušiti z različnimi nepoštenimi mahinacijami in manipulacijami zaupanje v državno upravo in ves njen aparat. Časi so pač taki. da ljudstvo opravičeno zahteva dobro, neizprosno, pravično kontrolo povsod.

Dalje ukazuje Odrešenik: Stegni roko! Sovražniki Jezusovi naj se na lastne oči prepričajo, da ta ubožec ni simulant, ampak zares dela nezmožen. In ko je stegnil roko, je bila ozdravljena. Po čudežu ljubezni je bilo krušno vprašanje za tega moža rešeno. Kako hvaležen je moral biti ubožec Gospodu.

Tovariši! Tudi nam velevali danes Gospod: Stegni svojo roko — k molitvi! Dvigni jo k svojemu Zveličarju: »Gospod daj tem rokam dela, kakor si pomagal brezposelnemu v sinagogi!« Gospod ne bo sicer s čarobno palico dvignil našega mrtvega gospodarstva. Tudi takrat, ko se je sam postil v puščavi in stradal mesec dni in še več, ni po čudežu spremenil kamnov v kruh, dasi ga je satan nagovarjal v to. Toda po naši molitvi bo prihajala od njega moč na nas neusahljiva moč in po tej naši poti sem gor na Brezje in po naših obhajilih bo Gospod spremenil našo skrb v mirno zaupanje, naš obup v tiho zavest, da čuje nad nami. Naša vest je spet danes pomirjena in s tem naša udanost povečana in volja do potrpežljive hoje za Kristusom križanim utrjena. V vojnih bolnicah sem večkrat opazoval, kako so nekateri tožili, da jih obveza iz mavca strahovito stiska, po spovedi in obhajilu so pa vzklikali: »Schwester, der Gipsverband tut nicht mehr weh!« — Danes smo se spet utrdili v veri, da biva nad nami božja Previdnost, ki bedi nad nami, ki ima tudi za majhne, reveže, pozabljivo skrbno oko. Nas bivše vojake boli in peče, da se nas večkrat omalovažuje, zapostavlja, gotovo vsled slabih informacij raznih intrigantov.

Možje, ki so šli skozi peklo preizkušenj in groze in trpljenja... Tu pri Mariji vsako leto iščejo leka svojim duševnim ranam, stegajo otrple roke in otrpla srca in kličejo: Sin Davidov, usmili se nas... Kot slepci ob romarski poti kličejo:

Le enkrat, Marija, nam
v svoje naročje zreti daj!
Marija s preljubljenim Sinom
pokaži nam sveti raj!

Marija s preljubljenim Sinom
usmili se nas!
Marija polajšaj nam
grenke solze.

Že enajstič smo zbrani... vedno disciplinirani, vedno strumni, vedno bedeči ne na mrtvi, ne, ne, na — živi straži za Boga, kralja, očetnjava! Nikoli še nismo dali najmanjšega povoda tu na Brezjah, da bi se nam količkaj očitalo... Ni v interesu prometa, splošne naše blaginje ne bojevniskega duha,

Kljub temu ostanemo disciplinirani še naprej in prosimo, naj se ne samo v tem slučaju, ampak povsod, kjer je kakšen nered, kakšna nepravilnost, napravi odločno temu konec. Naša država mora biti atracijska točka za vse one brate naše, ki žive še izven nje, tudi za duše brate Bolgare! Država miru, reda, poštenosti.

Tovariši! Stegni svojo roko — in se gibaj!

»Kdor le pika in pa stoka, služil si bo komaj krop,
prav' mlatič tako naj poka — da od poda skače snop.«

Tudi javne roke naših tovarišev delodajalcev in merodajnih krogov, naj se pridno gibljejo, da bo dela dovolj. Hudourniki, planine, pašniki, ceste, veletoki naši itd. kličejo nujno po rešitvah

— ureditvah. Le zasučimo torej betice in pika-pok na delo ne samo za svoj varžet — ampak splošno blaginjo.

Tovariši! Stegnimo svoje roke sedaj še in se v vroči molitvi za naše padle tovariše vtopimo za tri minute v globoki molk. (Govornik prestane z govorom in ginjeni se v tihoti možje iz vojne spominjajo grozot vojne in smrti nepozabljenih tovarišev.)

(Nadaljevanje.)

Vsi naj delajo!

Ne zgolj zato, da bodo jedli, temveč tudi zato, da ne bodo postopali in si ne grenili življenja s strašno zavestjo, da so na zemlji odveč in da žive le od miloščine.

Na svetu je sila bedasto urejeno: nekateri delajo po osem, deset, dvanajst ur na dan, a drugi postopajo leta in leta. Pa bi tako radi delali, karkoli, za vsako delo bi prišli, samo da bi delali, služili si kruh, čeprav trd, boren kruh, samo da bi si ga služili z lastnimi rokami. Kajti tisočkrat slajši je ta kot oni, ki prihaja od miloščine in podpore. Ej, grenak je ta kruh in grenko je biti brez dela onim, ki bi radi delali in so dela zmožni.

Le kako to pride, da dela ni, ko je človeštvo naraslo na dve milijardi in so z njim narasle vsakovrstne potrebe. Kdo je kdaj slišal o brezdelju ali brezposelnosti? Čuli smo pač, da se je tam v Ameriki pehalo pred kako fabriko do dvesto ljudi, ki so čakali na delo, tedaj namreč. Pri nas je pa kmet z laterno iskal hlapca in poljskega delavca. Kdo je kdaj slišal, da bi mladi in izobraženi ljudje beračili? Komu se je kdaj sanjalo, da bo po tolikih in tolikih službenih letih odžagan radi štednje? Kdo je kdaj videl, da bi družinski oče beračil od hiše do hiše listke za skodelo fižola v ljudski kuhinji, medtem ko je na trgu pet jajec za groš? Kdo je doživel, da bi ljudje stradali pri polni skledi? Komu se je sanjalo, da bo na svetu kdaj 50 milijonov ljudi brez dela?

Kako to pride? V fevdalnih časih, recimo, so pohajkovali grofje, pa bogati meščani, vse drugo je garalo ko črna živina, In kar prav je bilo tako. Saj tedanjemu tlačanu pač ne bi šlo v glavo, čemu bi si nežna gospoda mazala roke z delom. Zato razumemo starega tlačana, ko je bridko pozožil nad novimi časi: »Ej, stari naš visokorodni gospod grof so bili res gospod. Ko so šli mimo nas in smo se jim do tal pripognili, nas še pogledali niso, ta mladi gospod pa govori z vsako babo.« Tedaj v tistih blaženih časih ni bilo tovarn, ne mašin, ne železnic, ne cest, a dela in jela dovolj. Bilo je čisto prirodno življenje. Danes imamo vsa mogoča prometna sredstva, vse mogoče potrebe, letala in nebodere, a dela ni. Mimo vsega tega izumetničenega življenja ni dela in toliko milijonov ljudi strada. A zemlja rodi prav kot v nekdanjih časih, še več rodi in boljši sad.

Vesoljni svet pa kolne krizo in ugiba, kdaj je bo konec. In ta moderni svet si beli glavo, kakšna šiba je prišla na človeštvo in države, kako to zlo odpraviti, kako ozdraviti bolne razmere, kako pomagati človeški družbi. Ne prizna pa ta prosvetljeni svet, da živi ta kulturna človeška družba napol izumetničeno življenje. Pravimo: napol, zato, ker je res napol; kajti če bi bil ta sistem povsem izumetničen, bi bil tudi rezultat povsem drugačen. Glavni steber temu sistemu je kapital in pa delavska mašina, ki je kapital skovala. In ta mašina kuje kapital dan in noč, zato pa golta človeško kri. Mašina je sila hladna, prizadejala je delovnemu človeku neizmerno gorja, a prinesla naj bi mu blagostanje.

Zakaj torej ni na svetu dela? Zato, ker je toliko ljudi brez dela. Da, prav zato. Če bi vse te velikanske armade brezposelnih bile zaposlene in bi prejemale zaslužek, bi si zamogle nabavljati svoje vsakdanje potrebščine — in eno kolo bi zavrtelo drugo, tretji obrat bi zasukal četrtega in življenje bi oživel. Tako pa je ta del, ki je na cesti, raztrgan, bori se samo za golo življenje in si ne more privoščiti prav ničesar drugega kakor to, da čaka na miloščino. Ta del torej ne potrebuje prav ničesar, zanj so odveč vse

tovarne in trgovine, vsa obrt, on nima prav nikakih potreb in je za človeško družbo mrtev. Pač pa bi ta del v svojem brezupu porušil vse tovarne, vse hiše, ves svet prekučil in šel za vsakim ekstremom. Zato ker je trdno uverjen, ča je on na svetu odveč, da nima pravice do udejstvovanja in niti do življenja.

Oni drugi del pa, ki dela in je, je skop, hrani in stiska, privošči se le najnujnejše, a prihranke zakopava v skrinjo — za slabše čase... Je pa tudi še dosti takih, ki ne delajo nič, a žive v izobilju, v šampanjcu si umivajo noge. In če dajo dinar brezposelnemu ali celo kovača, tedaj mislijo in so trdno prepričani, da so s tem opravili veliko človekoljubno delo.

Čemu je torej toliko ljudi brez dela? Ker jih je izpodrinil stroj. Stroj je na svetu zlo, a bi moral biti blagoslov, opora človeštvu. Njegovih dobrin in njegove opore se je polastil izključno le moloh kapital, ki preša iz masin novih dobičkov, a se prav nič ne ozira na ljudske množice, ki brezupno strme v to hladno masino, ki jim je odjedla kruh. To je tisto: stroj naj bi človeku pomagal, omogočil naj bi mu potrebni oddih, lajšal mu življenje, ne pa ga ugonabljal.

In kako najti leka temu zlu? Kako najti ravnovesje? Prvi odgovor: s skrajšanim delavnikom! O tem in vsem drugem, kar je s tem v zvezi, pa bomo še govorili.

Gospodarska obnova

Pravijo, da je vrhunec gospodarske stiske že prekoračen in da se gospodarske razmere izboljšujejo. Toda kdor natančneje pogleda sedanje stanje, vidi, da to ni res, temveč da so te razlage le nekaka tolažba in pobožna želja onih, ki bi radi prezrli težke gospodarske razmere, v katerih žive vse države. Gospodarska stiska ne le da ni ponehala, temveč divja z nezmanjšano silo in ni izgleda, da bi se razmere izboljšale, čokler se v bistvu ne izpremeni ves sistem, ki je zakrivil, da je prišlo do tako težkih gospodarskih nerilik. Vsakdo ve, da je kapitalistični sistem, ki je še danes povsod na krmilu, vzrok, da se vleče gospodarska kriza v nedogled. Predvsem mislimo na način, kako se s kapitalom gospodari, da je prokletstvo, zaslužnje in krivica za tisoče in tisoče po vsem svetu. Kapital je vedno enak, pa naj si pripada katerikoli frakciji, stranki ali svetovnemu nazoru. Prav dobro vemo, da je liberalni, katoliški (krščanski), judovski, pa tudi socialistični(!) kapitalizem v bistvu isti, ljudi, katerim je dano sodelovati v kapitalističnih družbah, preveva ista misel: kako povzdigniti moč, veljavo in višino kapitala brez ozira na žrtve in delovno možnost ljudi. Da kapitalistu ni ničesar svetega, da ne pozna usmiljenja, dobrote in ljubezni do bližnjega, je jasno, ker drugače tudi biti ne more. Ako izkaže komu kako izmed navedenih lastnosti, je gotovo, da naredi to le zaradi samega sebe, iz kakih preračunane zunanje potrebe ali zaradi kaknega migljaja od oseb, ki menijo, da bi bilo le dobro, ako se kaka stvar malo drugače preokrene, kot jo želi kapitalist. To nam je vse razumljivo pri tako zvanih liberalnih in judovskih kapitalistih, malo čudno se pa zdi, da je isto pri katoliških (krščanskih) in socialističnih kapitalistih. Človek bi mislil, da krščanskih in socialističnih kapitalistov sploh ni, saj prvim vera, drugim pa načela ne morejo dopustiti, da bi še njih sreča ogrevala za ogromna premoženja in jih kopičila na škodo soljudi, da bi se prilastili dobrine, ki so ustvarjene za vse. In vendar je tako! Saj poznamo kapitalistične zavode vseh svetovnih razmer, kjer so upravni svétniki in direktorji najprvo reducirali mnogo nižjih uslužbencev, da le sebi ni bilo treba odtrgati koščka od svojih mastnih plač. Pri tem pa z vsemi razpoložljivimi sredstvi neusmiljeno iztirjavajo obresti in glavnico od izposojenega kapitala ter se takoj poslužijo vsega, da dobe denar;

Vsem bojovniškim skupinam!

Pozivamo tovariše odbornike vseh skupin ter vse tovariše člane, da se z vso vmeno lotijo dela za procvit in razmah bojovništva.

Prosimo tudi vse skupine, člane in naročnike, da poravnajo za naš list naročnino, ki znaša samo 10 Din na leto, in jo zmore vsak. Le z rednim plačevanjem naročnine je omogočen obstoj in razmah lista. Sedaj smo že v zadnji četrtini letošnjega leta, vendar mnogi naročniki še niso poravnali malenkostne naročnine, dasi jih je uprava že nekajkrat tirjala. Tirjatve in opomini nam dajo ogromno dela in nas veliko stanejo, zato ponovno pozivamo vse naročnike, predvsem člane in odbore skupin, da takoj store svojo dolžnost in nam nakažejo dolgujoče zneske.

Naše geslo: Zvestoba za zvestobo!

Tako je dejansko stanje naših denarnih zavodov, pa tudi ostala gospodarska podjetja hirajo in propadajo. Ni izgleda, da bi se kaj izboljšalo, ker ni dobre in odločne volje pri onih, ki so v vrsti poklicani, da delajo za izboljšanje sedanjega težkega stanja.

Naša največja nesreča je pa, ker nimamo naravnega dohoda do morja, ker nas že na nekaj korakov proti zahodu in severu zadržuje v gospodarskem razmahu državna meja, in je vsa naša ožja domovina kakor klin, zabiti proti severu, ki ovira prosti in svobodni razmah trgovine.

Tedaj bomo mogli Slovenci šele misliti na svojo gospodarsko obnovo, šele takrat bo začelo pri nas cveteti blagostanje in šele takrat nam bodo dani pogoji za neoviran gospodarski razmah po morju, ki edino je pot v svet ter vir pravega blagostanja in srečne zadovoljnosti. R. W.

Dan žrtev

Kaj kmalu se bomo spominjali dneva vseh mrtvih, spominjali se bomo tudi vseh naših padlih in umrlih tovarišev iz svetovne vojne. Dolžnost nas, živečih bojnikov, je, da se spominjamo ta dan vseh naših tovarišev, ki so dali življenje na raznih bojiščih in v zaledju. Že sedaj pozivamo vse naše tovariše, da ta dan počaste spomin teh tovarišev čim slovesneje. Kjer imajo skupne spomenike v svetovni vojni umrlih, naj prirede ob spomenikih skupne proslave, prižg naj se lučke, okrase z vencem in cvetjem, za tovariše naj se opravi skupna sveta daritev, vršijo naj se žalni govori in zapojejo naj se žalne pesmi. K počaščenju naj se povabijo vsa društva, korporacije, zastopstva, zlasti pa mladina. Tudi tam, kjer nimajo vojnih spomenikov, naj na primeren način vsaj v cerkvi počaste spomin rajnkih tovarišev! V krajih, kjer ni bojovniških organizacij, naj posamezni tovariši organizirajo spominski žalni dan 1. ali 2. novembra. S tem bomo pokazali, da smo res tovariši in da nam je svet spomin na one, ki so skupno z nami delili žalosti in trpljenje, žrtvovali pa več kot vsi drugi. Pokazali pa bomo tudi, da smo kulturen narod, ki zna častiti svoje umrle, in da je vreden boljše bodočnosti in lepše usode.

Skupine, člane in naročnike opozarjamo in prosimo, da ne nakazujejo naročnine in drugih prispevkov na ček, račun bivše Zveze bojnikov št. 14.160, ampak edino le na ček, račun lista »Bojovnik« št. 13.051.

Kupujte pri trdkah, ki oglašujejo v našem listu!

Isonzo

(1915, 1916, 1917)

Knjiga o bojih na Soči

Kadarkoli mislimo na pokrajino ob Soči, se nam vedno poraja v duhu Herodova morija nedolžne dece in besede napisane koj nato: »Glas se je slišal v Rami, jok in velik krik: Rahela je jokala po svojih trocih in se ni hotela utolažiti, ker jih ni več.« Nešteto Rahel še vedno objokuje padle ob Soči... tam dol poklekнем, n'mav požebam, d'e n bo ležau moj puobič koj sam... In še Rahela (Slovenija) naslonjena na trpko kraško skalo išče svojo deco, ki trumoma izginja vsled krutega duhovnega nasilja novodobnih Herodov in je v par desetletjih ne bo več.

Od kraškega masiva do Adrije... Uprav tam se je, na docela slovenski zemlji doigrala morda najhujša tragedija svetovne vojne. Uprav tam se je ponovila žaloigra Leonida, ki je s svojo malo četo kril Termopile, seveda v milijonskem povečanju, uprav tam so premnogi, ki bi morda s tisto energijo, ki so jo tej »fronti« posvečali, sedaj čistili Avgijeve hleve korupcije in milijonskih škandalov po Evropi, ti premnogi, pravim, z lastno krvjo in lastnim znojem reševali pravečno vprašanje človeštva, ki strmi na obrazu egipčanske sfinge, ki po njem tipljejo in ga skušajo reševati razni Eskihi v Prometeju v vezéh, Woframi von Eschenbach v Parsifalu, Danteji v Božanstveni komediji, Shakespearei v Viharju, Goetheji v Faustu, Madáchi v tragediji človeštva.

In reševali so ga menda tako, da so ob Soči »sinu človekovemu, sebi spleтали tisočerkokrat in tisočerkokrat grozovito mučeniško krono iz bodečih žic in izginili... Ena sama beseda dá zadovoljiv odgovor... Crucifixus!« »Križani.« Križani kot božji sin. — »Oj Soča, ti sanja strahú, ti bič Gospodov! Soča, ti šumeči spev junakov! Dvanajst grozopolnih bitk se je bilo ob tebi. ni ga kotička v tvojem okolju, ki bi ne bil prenapolnjen zemске bolesti, v katerem ne bi kak bojevnik, Zveličarju podoben, nosil ogromni križ svoje usode...«

Te besede posveča Soči Fritz Weber, sam soški bojevnik, ki je v Celovcu, v založbi Arturja Kollitsch-a izdal šest knjižic po 125–150 strani vsaka, in sicer: Isonzo 1915, 1916, 1917; Alpenkrieg 1916/17, Der Untergang. Nas Slovence in tudi druge naše sodržavljane, zlasti zanimajo prve tri, ker popisujejo dogodke na slovenski zemlji od Krna do morja, zlasti pa zato, ker ne črpa spominov samo iz svojega lastnega opazovanja in doživetja, ampak mu je dal na razpolago celotno gradivo teh bojev generalmajor Anton von Pitreich. Sam pravi: »Die wissenschaftlichen Grundlagen dieses Buches entstammen den Arbeiten des ehemaligen Chefs der Operationsabteilung der K. u. K. Isonzoarmee Generalmajors Anton v. Pitreich.« Vsled tega je menda ne bo bolj objektivno pisane knjige o teh bojih, ki ostanejo nerazrušljiv spomenik teh borcev, ki so nekje imenovani: »die besten Soldaten, die jemals über den Erdball gingen.« V teh 3 snopičih ne smemo pričakovati raznih »švejkijad«, niti raznih stotničkov z zajčki itd., ampak od prve do zadnje strani te takoj objame neka slovesna grozota, če smem tako reči in neizmerno spoštovanje do vseh teh ljudi, ki so zemljo našo branili z nadčloveško zagrizenostjo in trdovratno hrabrostjo, ki ji ni kmalu para v zgodovini vojska. O prvih 6 divizijah, ki prihajajo z drugih bojišč na Kras in k Soči, pravi pisatelj: »Ti borci so bili vsi prepojeni z neizkorenljivim bojevnikiškim duhom. Njihova vojna skušenost pronica iz borbe s protivnikom, ki zahteva največje hrabrosti in udanosti (prihajali so iz srbske fronte). Precejšnji del teh 60 bataljonov je obstojal iz Slovencev, Hrvatov, Bošnjakov in Dalmatincev. Oni so ostali do konca jedro 5. armade, te »Isonzoarmee«, ki je v teku dveh in pol let doprinala čudeže dejani in zvrhano mero trpljenja.« Kdorkoli bo bra! te knjige, in to priporočamo vsem tistim, ki hočejo zvedeti točno resnico, bo razumel besede mnogih visokih srbskih častnikov, ki so dejali: »Klobuk doli pred Borojevičovo armado in pred vsemi, tudi onimi junaki, naše sedanje skupne domovine, ki so, zvesti vojaški pri-segi, služili do zadnjega zdihljaja na tej avstrijski južno-zapadni fronti. Mi jih cenimo, spoštujemo in ljubimo kot naše lastne borce s Kajmačkalana, albanskih gora in solunske fronte.« To so ponosne besede ponosnih ljudi, ki vedo, kaj je bilo Obsočje in njegove vojne žrtve.

Strmeč nad tem pravim junaštvom, boš obračal list za listom in presenečeno razumel, kako je bilo moogče, da je ta mala začetna armadica zadrževala toliko premoč toliko časa... V teh bojevnikihi, ki so bili tako rekoč sredi najhujšega bojnega me-teža zavratno in zahrbtno napadeni od ljudi, ki bi jih morali kot zavezniki podpreti ali vsaj mirno čakati s puško ob nogi. Vsa

ta grenkoba razččaranja in bridke bolesti nad izdajalcem se zrcali v groznih bojih na Krasu in le tako razumeš, kako je mogel mali David toliko časa odbijati Golijata, ki je žetel v burnojužnim italiskim temperamentom zasadi trikolore v Trst. Ljubljano, Dunaj in zapičiti nož v srce stari, stoletno obsovráženi monarhiji Vse vojaške vrline germanske, slovanskih in mažarskih plemen so se nagromadile ob Soči pri odbijanju tega najbolj zaničevanega sovražnika. Vsa ta med seboj najrazličnejša plemena so se znajdla v čudnem sozvočju strašnega maščevanja brez pardona nad tako nizkotnim protivnikom.

To Judeževo dejanje (vsaj po takratni mentaliteti bojevnikov) ni moglo biti drugače oprano nego s potoki, da jezeri solza in krvi. Zato so komaj čakali konca zapornega in bobnečega ognja pri vsaki ofenzivi, da so kot neusmiljeni tigri davili, klali, grizli, bili.

Na tem bojišču so bile združene grozote vseh bojnih poljan: najhujše pa kraško kamenje, burja, pomanjkanje vode in bari-kade padlih tovarišev pred seboj tako za naskakovalce kot za branilce. In to dve leti in pol brez prestanka od Krna do morja. Tu se je pojavil poseben vojaški tip: soški borec, ki je nadkri-ljeval v besni volji vztrajati do zadnjega moža na eni strani kot priti v Trst in naprej na drugi, vse druge frontnike. V teh knji-gah boš videl, kako malo ozemlja so si pridobili Italijani v vseh enajsterih bitkah do kobariškega preboja: komaj uro hoda, od Števerjana do sv. Marka, od Zdravščine do Sela na Krasu, dasi je padel cvet njihovega moštva, dasi končnega cilja nikoli niso do-segli niti zmogli nikoli soške armade, ki jih je pogнала do Piave in nato se razrušila sama od sebe vsled notranjega raz-dora in odločne volje avstrijskih narodov iti vsak svojo pot. Še za neko spoznanje boš zrelejši: namreč, da Fr. Weber kavalir-sko pripozna, da so se Italijani bili junaško in da jih njihovi neuspehi niso zadrževali v elanu in neprestanem butanju ob trd-kraške skale, kjer se je kot polip svoje žrtve, držal soški vojak. Ne, ravno nasprotno! Ko opisuje strahotno borbo za znani Sv. Ga-brijel v letu 1917. pravi: »Italijani so se naučili bojevati se in umirati. Navajeni so že na grozne izgube in če jim miglja le malo upanja do kakega uspeha, pa najsi bo še tako klavnega, po-stanejo naravnost predrzni in besno udarni. Ne, to niso več omahljivci iz leta 1915., niti naglo odpovedujoči iz leta 1916. Neki brezprimerni fatalizem se je polastil njih duš.« Spet dru-god prizna: »Bataljoni vojvode Aosta tudi tokrat niso zatajili trde vzgoje in strogorednosti, s katero jih je dve leti likal njihov vodja v peklu kraških skal. Pokazali so tako smrtno preziranje. da meji že na fantastičnost.« In zopet opisuje število in opremo sovražnih letal ter urnebesno premoč italijanskih letalcev, ki so »tapfer bis zur Tollkühnheit« in so dali silno veliko opraviti soški armadi. Je to zanimiv psihološki moment, da se človek če-stokrat iz največjega bojazljivca lahko prelevi v strahotno bitje. ki ruši in gazi vse. Tudi nam spomin, ki le preradi govorimo o manjvrednosti italijanskega vojaka in se nikakor ne moremo sprijazniti z dejstvom, da Italijani že zdavnaj niso več taki, kot jih je spoznal en Melik v Afriki, ampak se jim že pozna povsod trda kraška in obsoška šola ter vsa fašistovska poveljna vzgoja meri na to, da bi iz mladine napravila neustrašene borce proti komurkoli »Resen in dragocen memento« z Webrove tretje knjige! Tudi sicer nudijo te knjige obilo tvarine, za nešteta raz-mišljanja. Meni se je vsaj venomer vsiljevala ta misel, ki jo je tako lepo o trpkem Krasu izrazil divni mož Kugy:

Tiha, potrpežljivosti in odpovedi udana duša preprostega slovenskega naroda: je-li to tvoj izraz trpki Kras? Ali se ne strinja ta popis Kugy-ja z onim Gregorčičevim v pepelnični noči: »... molče je zunaj stal«, itd.?

Ta Kras je dve leti in pol nosil peklensko gorje v lastni grudi in neizmerno bolest tisočev borcev v njihovi duši. O vé jokajoče kraške jame, kjer se solze vekov v snú kamnitim stapljajo v baldahinov lik, kjer kri borcev tvori v rudečih kapnikih tiso-čero Kalvarij.

In sedaj? Bože moj! V prelestni omami navidezne zmage tlači prav na tej krvavi zemlji Obsočja in Krasa tujec one, ki so jim čestokrat že granate uničile vse. Toda mnogo bolj kruta je gra-nata raznarodovanja in skrunitve domačega jezika.

Joj, kdor je majhen!

v drobno lice nasilnica ga bije pest...

za mizo, kjer sedi objést

ni sklede zanj in ni stolice

Tožbè samó so mu družice

in gluhe črede daljnih zvezd.

V veljakov zboru ne velja

in svet se smeje kadar snubi

berač za betvico srca.

Betvico srca za ta rod, ki biva na tej zemlji in mu je pač kot vsakemu človeku jezik njegov mnogo ljubši in svetejši nego vsi zakladi umetnosti iz prosvitljenosti, kar jih premore italška in vatikanska država. Kje še na zemlji je kraj, ki bi toliko razdejavanja in opustošenja prestal, kakor je nazorno naslikano v treh Webrovih knjigah in ki zdaj zopet gre skozi ogenj najhujšega opustošenja v dušah otrok tam doli, ki mu trgajo materin jezik in v dušah odraslih, ki z gorjupim gnjevom opazujejo to duševno propast... Plamteči vulkani so bruhali tam ogenj in železo, sedaj bruhajo vulkani surove narodne nestrpnosti nepopisno gorje... Ali ni še sedaj prav posebno ta zemlja Obsočja živ simbol trpečega človeštva in vsaka skala na Krasu sfinga: »Zakaj? Počemu?« Kako blažilno vpliva na nas vse Rostandova drama Vest (L'homme que j'ai tue), ki jo čestokrat igrayo pri nas tudi na podeželju in kjer glavni francoski junak Marcel, ki je umoril nemškemu profesorju Holderlinu sina Hermana, na vse načine skuša zaceliti to grozno rano in končno mu uspe, da sam zavzame pri starem neotolažljivem očetu mesto padlega sina in ga pridno nadomestuje... Ali bi ne bilo lepo, plemenito in krščansko, če bi Italijani, ki so sami na tej zemlji tako strašno trpeli — prevzeli vlogo tega Marcela in rekli: »Ti ubogi ljudje Slovenci, ki tod prebivate, so toliko pretrpeli, mi smo sekali v 11 ofenzivah to ubogo zemljo in njihove lastnike, sedaj hočemo zaceliti te rane, hočemo pomagati temu ljudstvu in mu vsaj pustiti to, kar mu je najdražje, namreč materinski jezik. Toda trdo in mrzlo, kot so bila povelja Cadorne, ki je pošiljal v smrt tisoče in tisoče, da zavzamejo, pa makar samo eno golo skalo na Krasu. Istotako neusmiljeno je sedaj povelje Ialije: Ta zemlja ob Soči in na Krasu nam je sedaj obmejna trdnjava in rod, ki tu živi, se nam mora na vsak način ukloniti in postati najhujši janičar, ali pa zginiti, kot so kraške jame pogoltnile najboljše Borojevičeve in Cadornove ljudi. Vsaka beseda usmiljenja, pa naj si bi bila tudi papeževa, vsak še tako bister argument je tu zaman...

Ko bereš te knjige in vidiš strašno sovraštvo, ki je takrat plamtelo med temi borci, si skorajda ne moreš tolmačiti, kako sedaj ti bivši borci italškega, mažarskega in nemškega pokoljenja, ki so se pred 18, 17 leti klali kot divje zveri, sedaj med seboj fraternizirajo, si napijajo, kujejo nove medsebojne zveze... Čujte vi borci iz Krasa in Obsočja, ko beremo o vaših dejanjih in strmino nad toliko energijo in neustrašenostjo, se vprašujemo: počemu to, počemu vse to? Kaj bi vse lahko dosegli, če bi vi vsi na obeh straneh svoje nadčloveške zmognosti obrnili v prid človeštvu ali v prid zemlji, na kateri ste se bili in klali kot stekli volkovi. To Obsočje od Krna do Devina bi lahko danes bil čudovit vrt in na Krasu bi lahko danes šumel veličasten pragozd z vmesnimi čudovitimi livadami, če bi bila energija, ki sedaj trohni ob Soči, obrnjena tej zemlji v prid.

Morda iz valov Soče ali iz skritih kraških dolin med zavijanjem burje doni vaš glas, kot nekoč glas Hamletovega očeta, ki sinu velevala:

»Čuj, čuj, o čuj!
Če ljubil kdaj si milega očeta —
Maščuj njegov podli neznanski mir!«
(Dalje prihodnjič.)

Dopisi

Crngrob (Loška dekanija) 8. septembra.

V času, ko se vse vrsti pred našimi očmi s filmsko hitrostjo, ko hočejo nekateri z navideznimi zunanjimi efekti frapirati ljudi in z velikim bobnom loviti kaline v svoje mreže, neizrečeno dobro dene, če zadeneš na nekaj solidnega, realnega, v narodu zares ukoreninjenega.

Taka resna in globoka, do srca segajoča stvar je bila spomin-ska svečanost ob dvajsetletnici vojne v Crngrobu.

Crngrobsko svetišče: kamenit slavospev starih Slovencev Mariji. Zdi se ti, da še vedno iz davnih stoletij trepečejo po čudovih notranjih ladjah spevi naših očetov in mater:

»Marija Angelskiga Češenja,
per Teb' ni zavrtna prošnja nobena,
skoz Te se železje odpira,
bolnikom se zdravje gmira.
Per ta žalostnih je Tvoj trošt,
per ta preprostih je Tvoja modrost,
per cagovitnih Tvoje poterjenje,
per grešnikih njih spokorjenje.«

(Crngrobska stara romarska viža.)

Možje, možje iz cele dekanije loške: pravi, pristni, tipični bivši vojaki iz svetovne vojne! Stebri domače vasi, poštenjaki skoz in skoz, preizkušeni in trpljenju, le samo še na Boga in Marijino pomoč računajoči.

Castiljivi velmož slovenski, g. dekan starološki, se giblje med njimi kot najboljši oče... Ze zaigra škofjeloška godba, ubrano. svečano... Maša prične in koj nato pretresljivi »Reši me!«

Na prižnici se pojavi stari znanec, g. kurat Bonač, in vzbuja spomine, prosi, roti, opominja... Za hip prekine govor in kot harfa Davidova padlemu Savlu in Jonatanu zadoni iz krepkih prs staro- in škofjeloških mož, bojevnikov, žalostinka, tako prisrčno, tako spontano, da zastaja dih in čuješ udarce src iz množice. Ponosni venec pevcev v Crngrobu na Mali šmaren bodi zahvaljen, pozdravljen! Pel si nam vsem od srca. Med drugo mašo si nas dvigal v rajske višave... Matere in dekleta so molila, molila... možje zamišljeni stali, kot so stali v Galiciji, v Karpatih, ob Soči, na Krasu, poleg padlih tovarišev. Pohvalno omenjamo to vzorno prireditev naših tovarišev z obeh Lok in želimo, da bi našla tudi drugod posnemovalcev.

Rudarski revirji Trbovlje, Hrasnik, Zagorje, kjer so nam skupine bojevnikov zelo močne in trdne, so nam vsem zgled požrtvovalnega dela in nesebične sloge za doseg in izvojevanje svojih življenjskih pravic. Že itak skromno plačani, so jih tuji mogotci hoteli še prikrajšati v njihovih bornih življenjskih pogojih ter jih pognati v še hujšo stisko in bedo. Toda enodušen odpor je preprečil te nakane in trpini-rudarji so odšli kot zmagovalci. Prav posebna zasluga k tej zmagi pripada bojevnikom in bojevnikiškim skupinam, ki so složno in z vsemi sredstvi podpirali trpine ter jim nudili vso zaščito in pomoč. Zato skupine bojevnikov v teh krajih še bolj rastejo, članstvo se množi od dne do dne, saj izprevidi, da je edina pot do zmage le v složnem delu, medsebojnem tovarštvu in požrtvovalni pomoči.

Tržič. Skupina bojevnikov v Tržiču prosi in poziva vse one, ki dobivajo list »Bojevnik«, da poravnajo naročnino, pa tudi članarino inkasantu, ki pride pobirat. Naj ne bo med nami nikogar, ki bi odrekel teh par dinarjev za dobro stvar, tovariško idejo in mirovno misel!

JAVNA ZAHVALA

tovarišema

Stanetu Vidmarju in Stanku Florjančiču v Ljubljani.

Čutimo si v prijetno dolžnost, da Vama smemo po nalogu našega članstva ter nam naklonjenega prebivalstva naše žalostne črne doline izraziti našo najtoplejšo zahvalo za Vajino požrtvovalno tovariško prizadevanje, da se je gladovna stavka rudarjev končala brez nepotrebnih žrtev.

Vajina pomoč je prišla ravno v pravem času in trenutku, ko je bila sila na vrhuncu in se za rešitev rudarjev trpinov, kateri so bili že obupani nad vsem, niso mogle zediniti posamezne frakcije, katerih prva dolžnost bi to bila, ne pa medsebojni prepir in borba za strankarske koristi.

Sprejmita torej pri tej priliki ponovno našo iskreno zahvalo ter vedita, da Vama, kot »Boju« slede vsi naši tovariši, vedoč pri tem, da stari pogovor še vedno drži:

V bratski in tovariški slogi je vedno moč.

Skupina bojevnikov Trbovlje.

Za nakup raznega orodja in okovja v priznано najboljši kakovosti, kakor tudi za nakup vsega ostalega v železninarstvo stroko spadajočega blaga, z največjo zalogo in po izredno nizkih cenah se Vam priporoča najstarejša trdka te stroke:

Schneider & Verovšek

trgovina z železnino in stroji

v Ljubljani, Tyrševa (Dunajska) cesta štev. 16

Za jesen in zimo

priporoča svojo veliko izbiro

manufakturna in konfekcijska trgovina

J. PREAC

MARIBOR, GLAVNI TRG ŠT. 13

Vse dopise, naročila in oglase pošiljajte na uredništvo in upravo »Bojevnika«, Ljubljana, Kolodvorska ul. 8.

Modna manufaktura

FRANJO MAJER

MARIBOR

Glavni trg 9 — Stolna ulica 1

Telefon 28-86

Angleško blago najodličnejše kakovosti sodobnih znamk »Sunartex«, »Ventex« »Piccytriply«

Velika izbira volnega blaga v modernih tkaninah za damske obleke in plašče

ŽELEZNINA

Pinter & Lenard

Maribor, Aleksandrova cesta 34

Brzofavi: Pinlen Maribor — — Telefon šte. 22-82

Ljubljanski čekovni račun šte. 11.928

Girokonto pri Celjski posojilnici d. d.

podružnica Maribor

Poravnajte naročnino! Ček. račun št. 13051.

Modna trgovina

Anton Paš

Maribor, Slovenska ul. 4

Šiviljske in krojaške potrebščine

Širite naš list!

JAKOB PERHAVEC

izdelovanje likerjev, dezertnih vin, sirupov in žganjarna

Maribor, Gosposka ulica 9

Telefon št. 2580

Vedno v zalogi vse vrste likerjev, slivovke, droženke, brinjevca, konjaka, ruma. Nadalje Vermouth-vina, Malaga in sadne soke

Na drobno

Na debelo

Velika izbira

perila, čevljev itd. oblek, klobukov,

pri

JAKOB LAH

MARIBOR, GLAVNI TRG 2

Zahtevajte cenik!